

Kirkon sisäinen keskustelu on esitetystä kirkon kannasta huolimatta hajallaan. Moni herättää keskustelua siitä, onko kirkko ilmaissut kantaansa juridisesti pätevällä tavalla. Epäselvyyttä tuntuu olevan myös siitä, onko kirkolla edelleen oikeus asettaa omia ehtojaan avioliitolle. Moni pohtii lisäksi sitä, miten kirkko tulee reagoimaan niihin provokatorisiin uuden lain mukaisiin vihkimisiin, joita jotkut pastorit ovat jo ilmoittaneet tekevänsä maaliskuun koitettua. Kirkon kannan teologiset perusteet kaipaavat myös usein täsmennystä, ja siksi työtä aiheen parissa on tarpeen tehdä. Tämä kaikki on tarpeen, jotta tilanteen juridinen asetelma olisi selkeä.

Lainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä

Sitooko uusi avioliittolaki kirkkoa? Toisin sanoen syyllistyykö pastori syrjintään, jos hän ei suostu vihkimään homoparia? Lainoppineet ovat tästä jossain määrin eri mieltä. Yhden tulkinnan mukaan pastorit olisivat viranomaisasemansa tähden velvollisia noudattamaan täysin uuden avioliittolain määräyksiä. Eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössä (14/2014) todetaan kuitenkin, että uuden lain esityksellä “ei puututa uskonnollisten yhdyskuntien avioliittolain 16 §:ssä säädettyyn oikeuteen määrätä kirkollisen vihkimisen ehdoista ja muodosta.” Kirkollamme olisi “siten jatkossakin itsenäinen oikeus päättää” vihkiikö se avioliittoon samaa sukupuolta olevia pareja. Onko tämä kanta pätevä?

Toteutumassa oleva avioliittolaki suo kirkolle tilan omaan tunnustukseen liittyvien ehtojen laatimiselle. Pykälä 16 on säilytetty entisessä muodossaan: “Sen lisäksi, mitä vihkimisestä säädetään 15 §:ssä, kirkollisen vihkimisen muut ehdot ja muodot määrää se uskonnollinen yhdyskunta, jossa vihkiminen toimitetaan.” Kyse on nimenomaan “ehdoista”, jotka koskevat sitä, kenet voi vihkiä. Jos ev.lut. kirkko on ilmaissut tällaisia ehtoja, sillä on oikeus myös edellyttää niitä määriteltessään sitä voiko kirkko vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja.

Näistä periaatteista on ensinnäkin todettava, että avioliittolain 16 § hyvin ilmeisesti suo kirkolle erioikeuden määritellä vihkimisen ehdot riippumatta siitä, että perustuslain 6 §:n mukaan ihmisiä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan “henkilöön liittyvän syyn” perusteella. Siksi avioliiton rajaamista miehen ja naisen väliseksi ei voi kriminalisoida myöskään rikoslain syrjintää koskevien sääntöjen perusteella, vaikka niissä todetaan, että ihmisiä ei saa asettaa “eriarvoiseen” asemaan “sukupuolisen suuntautumisen” perusteella. Näiden näkemysten perusteella kirkon vihkiöoikeus on oikeus, ei velvollisuus (näin myös Eduskunnan lakivaliokunta).

Vastaavasti voidaan ajatella, että kirkollinen vihkiminen ei ole yleinen kansalaisoikeus. Kirkollista avioliittoon vihkimistä ei voi saada suostumatta kirkon avioliittokäsitykseen. Yhteiskunta on myöntänyt kirkollemme vihkimisoikeuden tietoisena siitä, että kirkolla voi olla, ja uuden lain voimaan tullessa myös käytännössä on, yhteiskunnassa vallitsevista näkemyksistä poikkeavia käsityksiä avioliitosta ja tähän liittyen erilaisia ehtoja vihkimiselle. Tasapuolisuus, jota uusi laki hakee, toteutuu siinä, että samaa sukupuolta olevat parit saavat avioliittoon vihkimisen aina viranomaiselta, kunhan täyttävät yhteiskunnan asettamat ehdot.

Koska avioliittolain 16 §:ää ei ole lakimuutoksen yhteydessä muutettu, kirkolle ei ole syntynyt oikeudellista velvoitetta muuttaa vihkimiskäytäntöjään. Huomattavaa on, että maaliskuuhun 2017 voimassa oleva nykyinen avioliittolaki ei ole perustuslain vastainen tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastainen. Eduskunnan lakivaliokunta toteaa tästä: ”Euroopan ihmisoikeussopimuksesta tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä ei seuraa jäsenmaille velvollisuutta säätää samaa sukupuolta olevien liittoa.” Kirkon tunnustuksen mukainen avioliittokäsitys ei merkitse kenenkään asettamista eriarvoiseen asemaan sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Tilanne ei muutu uuden lain tullessa voimaan. Kirkon näkemystä noudattava pastori ei syyllisty syrjintään.

Samaan johtopäätökseen päätyy kirkkohallituksen tilaama Oikeudellinen selvitys avioliittolain muutoksen vaikutuksista (2016). Lainoppineet pitävät selvänä, että kirkon oikeus määrätä vihkimisen ehdoista säilyy voimassa entiseen tapaan.

Kysymys oikeudesta kirkon toimituksiin

Yksityiskohtana tähän asti käydyssä keskustelussa on ollut kysymys kirkon jäsenten oikeudesta kirkon toimituksiin. Vaikka aihe on pieni yksityiskohta, sillä on ajateltu (tai jollain taholla toivottu) olevan juridista merkitystä aiheen ratkaisemisessa.

Keskustelussa on vedottu Kirkkojärjestyksen 1. luvun 4§, 1. momenttiin, jossa sanotaan: ”Kirkon jäsenellä on oikeus päästä osalliseksi kirkon pyhistä toimituksista ja seurakunnan tarjoamista muista eduista kirkkolain ja kirkkojärjestyksen säännösten mukaisesti”. On esitetty, että tämän mukaisesti myös samaa sukupuolta olevilla pareilla olisi oikeus kirkolliseen avioliittoon vihkimiseen. On kuitenkin huomattava, että tekstissä todetaan: ” . . . kirkkojärjestyksen säännösten mukaisesti”. Olennaista on se, mitä kirkkojärjestys sanoo aiheesta.

Kysymys siis kulminoituu Kirkkojärjestyksen 2. luvun 18§, 1. momenttiin: ”Kihlakumppanit vihitään kirkollisesti avioliittoon kirkkokäsikirjassa määrätyllä tavalla.” Kirkkokäsikirja taas puhuu yksiselitteisesti sulhasesta ja morsiamesta – siis miehestä ja naisesta – avioliiton osapuolina. Sitä paitsi, kuten tässä esityksessä on aikaisemmin tullut selväksi, ”kirkon pyhä toimitus”, johon kirkon jäsenillä on oikeus, määräytyy sisällöllisesti Raamatun ja Tunnustuskirjojen perusteella. Avioliittoon vihkiminen kirkon pyhänä toimituksena on siis vihkimistä miehen ja naisen väliseen liittoon, ja siihen kirkon jäsenillä on oikeus, ja jopa velvollisuus. Kj 1. luku, 5§, 2. mom. sanoo: ”Kirkon jäsenten tulee noudattaa kristillistä elämäntapaa, solmia avioliitto säädetyllä tavalla . . . ”

Näiden yksityiskohtien kohdalla on syytä muistuttaa, että kysymys kirkon omasta avioliittokäsityksestä ei koske vain niitä pieniä mainintoja, jotka löytyvät käsikirjasta. Kirkon kanta määritellään Raamatussa ja Tunnustuskirjoissa, kuten aiemmassa materiaalissa on todettu. Siksi yllä mainitut aiheet ovat pelkkiä sivuaiheita itse asian ydintä koskevassa keskustelussa.